

CECHY OSOBOWOŚCI SPRAWCÓW RÓŻNYCH TYPÓW PRZESTĘPSTW

PERSONALITY TRAITS OF PERPETRATORS OF VARIOUS TYPES OF CRIMES

Adrianna Skoczek¹, Urszula Gancarczyk², Paweł Prochownik², Bartosz Sobień², Piotr Podolec², Monika Komar²

¹ KOŁO NAUKOWE PRZY ODDZIALE KLINICZNYM CHORÓB SERCA I NACZYŃ Z PODODDZIAŁEM INTENSYWNEGO NADZORU KARDIOLOGICZNEGO KRAKOWSKIEGO SZPITALA SPECJALISTYCZNEGO IM. JANA PAWŁA II, INSTYTUT KARDIOLOGII COLLEGIUM MEDICUM UNIwersYTETU Jagiellońskiego, KRAKÓW, POLSKA

² ODDZIAŁ KLINICZNY CHORÓB SERCA I NACZYŃ Z PODODDZIAŁEM INTENSYWNEGO NADZORU KARDIOLOGICZNEGO KRAKOWSKIEGO SZPITALA SPECJALISTYCZNEGO IM. JANA PAWŁA II, INSTYTUT KARDIOLOGII COLLEGIUM MEDICUM UNIwersYTETU Jagiellońskiego, KRAKÓW, POLSKA

STRESZCZENIE

Praca przedstawia projekt badawczy zrealizowany w Zakładzie Karnym w Nowym Wiśniczu z udziałem skazanych za: morderstwa, przestępstwa na tle seksualnym, kradzieże i rozboje, zaleganie z alimentami oraz znęcanie się nad bliskimi. Badania przeprowadzono za pomocą polskiej adaptacji testu PAI dokonanej przez autorów pracy. Prezentowane wyniki i ich statystyczne analizy ukazały specyficzne cechy osobowości sprawców poszczególnych grup przestępstw. Rezultaty badań mogą być wykorzystane w resocjalizacji osób zaburzonych, uzależnionych, a także stanowić podstawę do opracowania programu działań zapobiegających przestępczości.

SŁOWA KLUCZOWE: przestępczość więźniów, osobowość, morderstwo, znęcanie się, alimenty, wykorzystywanie seksualne, kradzież

ABSTRACT

This study was conducted in Nowy Wiśnicz, with prisoners sentenced for: murders, sex crimes, theft and robbery, maintenance, bullying. A Polish adaptation of PAI test, made by the author of the study, was used. The study results and its statistical analysis showed characteristic personality features of particular criminal groups can be used in rehabilitation of disturbed people, addicts, and become the basis for preparing actions reducing frequency of committing crimes.

KEY WORDS: criminality, personality, prisoners, murder, bulling, maintenance, sexual abuse, theft

Wiad Lek 2018, 71, 1 cz. II, 230-236

WSTĘP

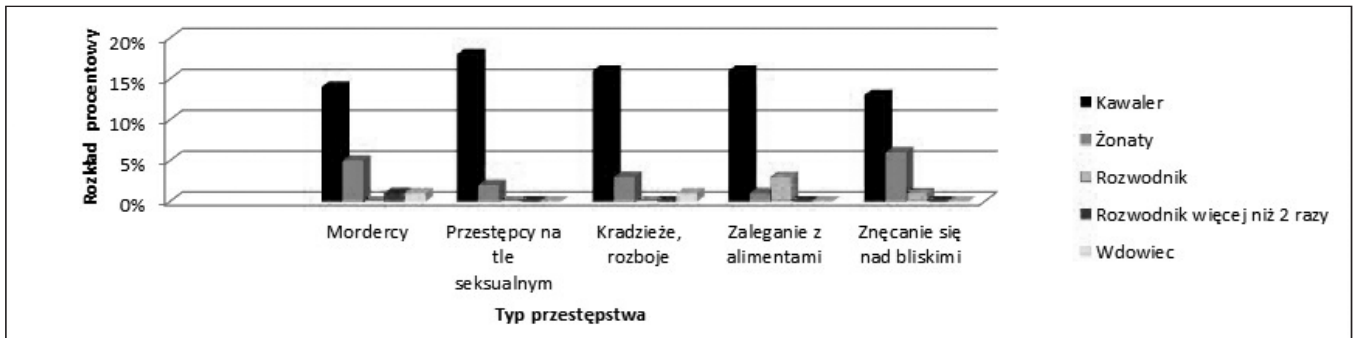
Zachowania przestępcze można zaobserwować w codziennym życiu. Ich świadkami możemy być czy to będąc bezpośrednimi obserwatorami, czy też poprzez mass media lub portale społecznościowe. Z problemem działań przestępczych ludzkość zmagają się od wielu wieków. Każda nauka, religia, podejmuje rozważania na temat czynów złych i dobrych. Natura ludzka jest odmienna od natury pozostałych organizmów żywych. Człowiek jest obdarzony rozumem i wolną wolą. Jest zarówno dobry, jak i zły. Predyspozycje do bycia dobrym są wrodzone. W ciągu życia mogą one na skutek chorób, w tym psychicznych, oraz wpływów środowiskowych, ulec przekształceniu, powodując utratę zdolności do rozpoznawania swoich czynów. Trudno ocenić, czy zachowania patologiczne są uwarunkowane genetycznie, czy też są efektem urazów, chorób lub wpływu środowiska [1–4].

Główne cechy osobowości sprawców zabójstw to: egocentryzm, niewykształcona osobowość wyższa, nieprzystosowanie społeczne i niewykształcone postawy moralne, niski poziom świadomości społecznej, agresja, infantylizm. Przestępców na tle seksualnym cechuje: wrogość, egocentryzm, dominacja, nieumiejętność tworzenia

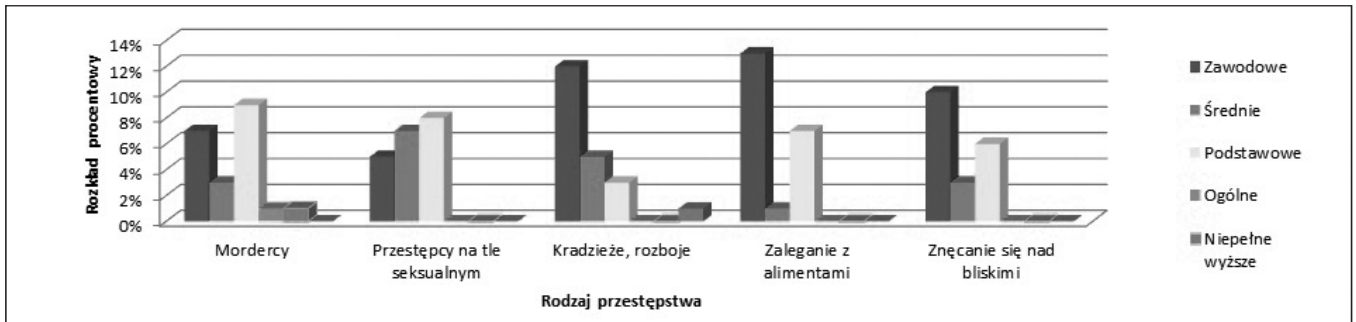
satysfakcjonujących związków międzyludzkich. Zabójcy na tle ekonomicznym są lekkomyślni, nie mają zbyt wielu pozytywnych kontaktów z ludźmi. Powyższe wymienione cechy różnią się ilościowo, oraz natężeniem w zależności od popełnionego przestępstwa [4].

Zaburzenia osobowości występują dosyć często, niekiedy stwierdzane są w warunkach poradni czy oddziałów psychiatrycznych, a niekiedy dopiero w momencie popełnienia przestępstwa. W konflikt z prawem popadają najczęściej osobnicy z antyspołecznym zaburzeniem osobowości. Stanowią około 3% populacji z tego 4/5 to mężczyźni, a jedynie 1/5 kobiety. Antyspołeczne zaburzenie osobowości można częściej spotkać wśród więźniów, albowiem wśród nich takich jednostek jest od 20% do 70%. Są oni niewrażliwi na prawa drugiego człowieka, zachowują się agresywnie, kłamią, kradną, oszukują, podejmują działania destrukcyjne, nie potrafią się adaptować, tworzyć trwałych związków, często bywają uzależnieni od alkoholu, narkotyków [1].

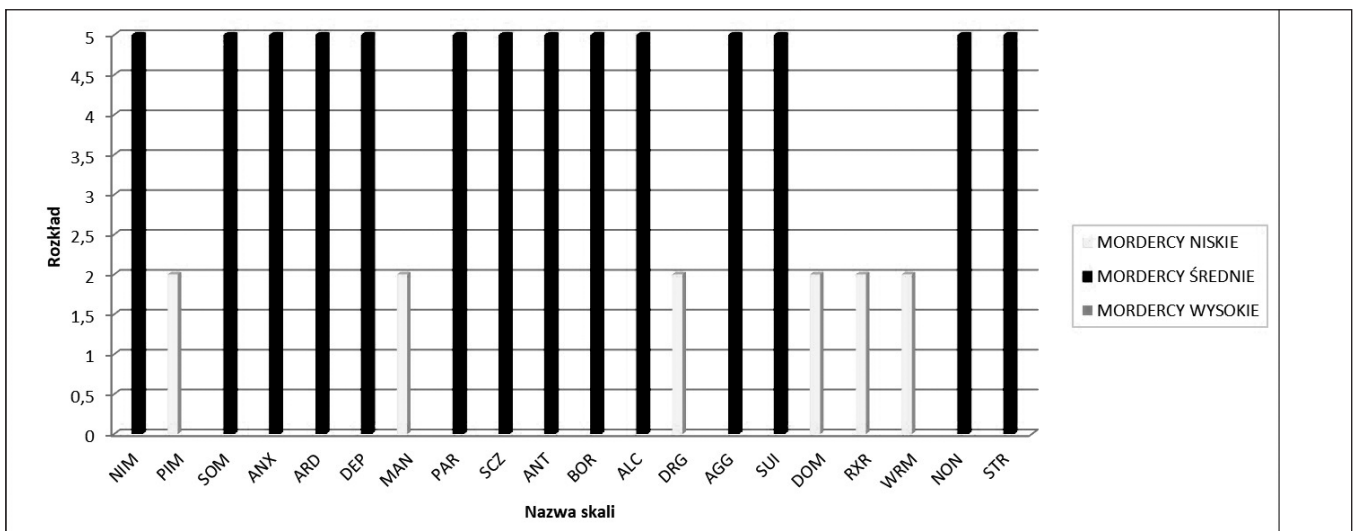
Celem badania było określenie zależności pomiędzy cechami osobowości a skłonnością do dokonywania różnych typów przestępstw: zabójstw, nękania, rozbojów, przestępstw na tle seksualnym, a także przestępstw mniejszego kalibru, jak np. zaleganie z alimentami.

Ryc. 1. Stan cywilny przestępców a popełnione przez nich przestępstwo.

Ryc. 2. Poziom wykształcenia więźniów a popełnione przestępstwa.

Ryc. 3. Poziom uzyskanych wyników danych skal w poszczególnych grupach przestępców – mordercy.

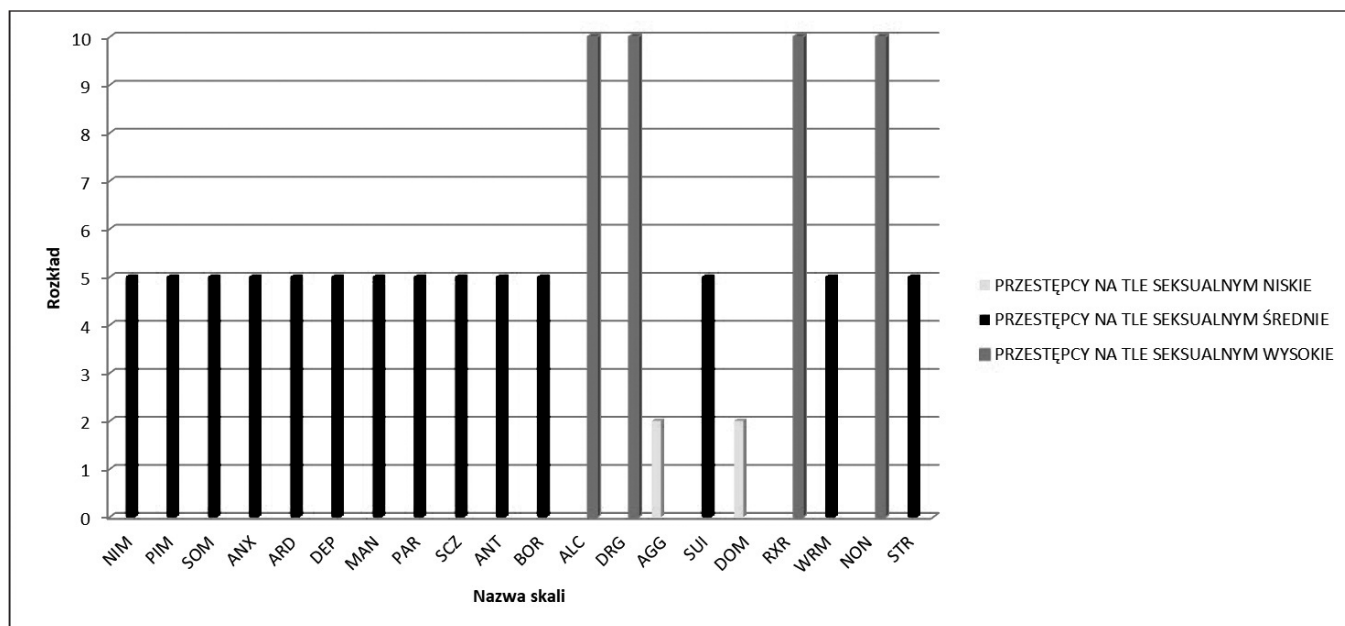
Poniższe opracowanie przedstawia wyniki badań przeprowadzone na 150 więźniach Zakładu Karnego w Nowym Wiśniczu, za pomocą testu PAI autorstwa L. C. Morey'a [5] do oceny osobowości i psychopatologii, w celu ustalenia korelacji między cechami osobowości przestępców a przestępstwem przez nich popełnionym. Osoby badane zaklasyfikowane do poszczególnych grup spełniają następujące kryteria: przynależność do danej grupy sprawców przestępstw:

- skazanych za morderstwo;
- skazanych za przestępstwa na tle seksualnym;
- skazanych za rozboje lub kradzieże;
- skazanych za zaleganie z alimentami;
- skazanych za znęcanie się.

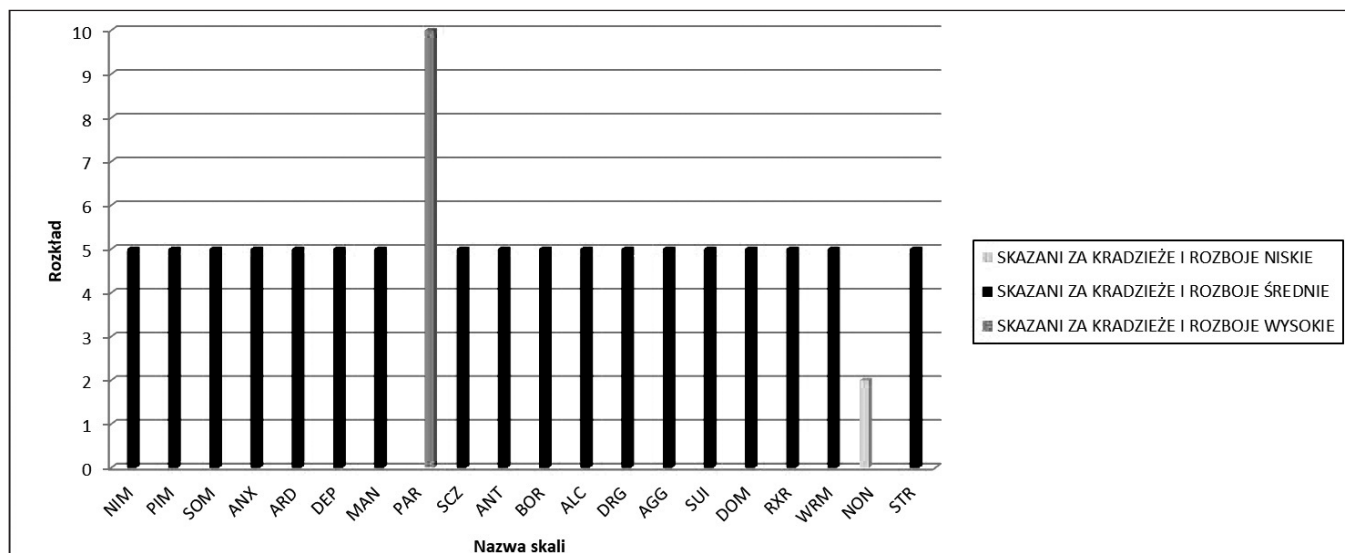
Każdy z przestępców reprezentuje konkretny, ściśle określony rodzaj przestępstwa.

GENEZA PROBLEMATYKI PRZESTĘPCZOŚCI

Z problemem przestępstw ludzkość zmagają się od czasów powstania pierwszych społeczności, a wraz z nimi pierwsze, niepisane kodeksy prawne. Określenie tego, co jest dobre a co złe ewoluuje od pokoleń [6]. Osoby łamiące prawo to sprawcy przestępstw. Różny jest charakter i nasilenie popełnianych wykroczeń, a to z kolei powoduje, że zapadają różne wyroki. Co sprawia, że przekroczone zostają normy prawne? Jedną z wielu przyczyn są cechy i zaburzenia

Ryc. 4. Poziom uzyskanych wyników danych skal w poszczególnych grupach przestępstw – przestępcy na tle seksualnym.

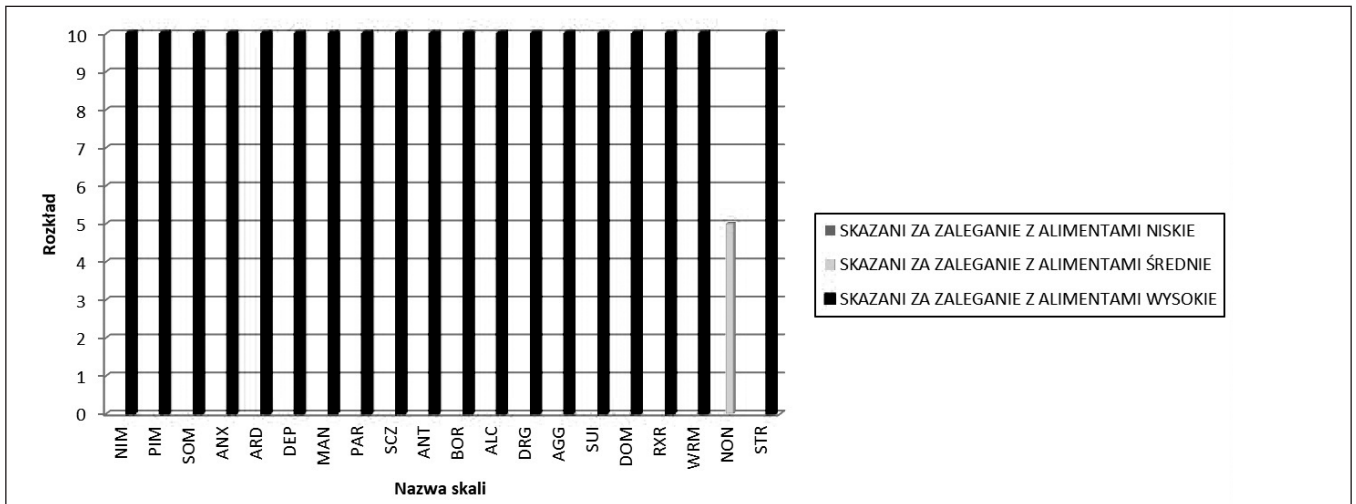
Ryc. 5. Poziom uzyskanych wyników danych skal w poszczególnych grupach przestępstw – przestępcy skazani za kradzieże, rozboje.

osobowości. I tak na przykład, jak wynika z badań, przestępcy na tle seksualnym mają przeważnie cechy narcyzyczne [7], mordercy neurotyczne [8].

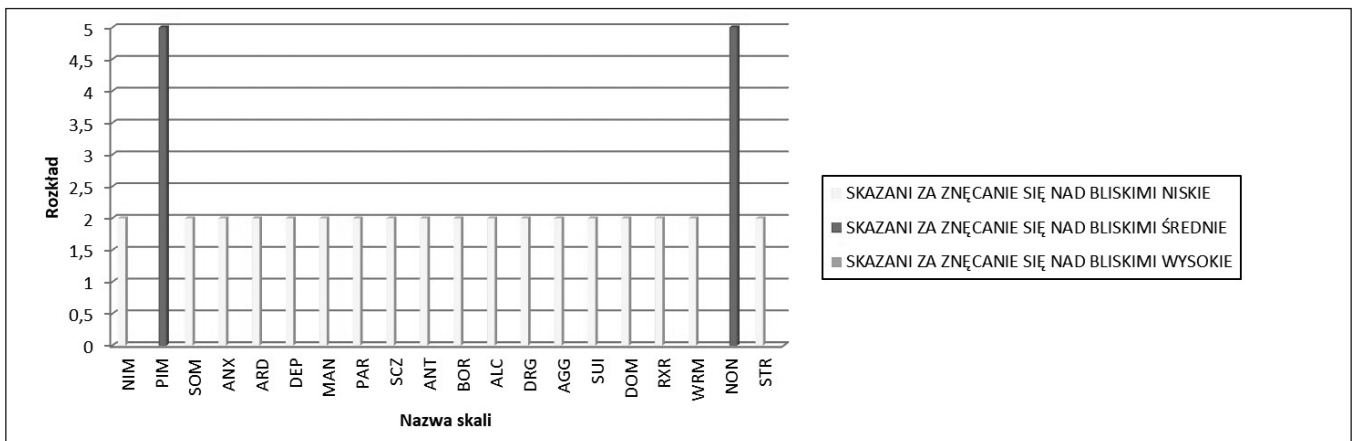
STATYSTYKI

Przestępczość to zjawisko patologiczne, polegające na działaniach niezgodnych z przyjętymi normami prawnymi, a zatem podlegające karze. W Polsce najczęściej badań nad zjawiskiem przestępczości zostało przeprowadzonych pod patronatem Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości. Jednym z większych projektów były „Polskie Badania Przestępczości 07” wykonane na zlecenie Komendy Głównej Policji i prowadzone w 2007 roku, przez instytucje takie jak: Centrum Badania Opinii Publicznej, Pracownia Badań Społecznych DGA, TNS Ośrodek Badań Opinii Publicz-

nej. Badania te dotyczyły wiktyimizacji. Wynika z nich, że poziom przestępczości w naszym społeczeństwie jest stosunkowo wysoki. Co piąty mieszkaniec Polski padł kiedyś ofiarą jakiegoś przestępstwa. Najniebezpieczniej jest w województwach dolnośląskim i mazowieckim (około 30% mieszkańców padło ofiarą przestępstwa), natomiast sytuacja wygląda odwrotnie w województwie świętokrzyskim (ofiarą przestępstwa padło jedynie 11,5%). Największe nasilenie zachowań przestępczych ma miejsce w już wspomnianych województwach dolnośląskim, mazowieckim, ale także zachodniopomorskim, natomiast najmniejsze w świętokrzyskim, lubelskim, podlaskim. Zgłaszalność przestępstw do instytucji, które zajmują się podejmowaniem działań w takich sytuacjach wynosi 50%. Co więcej badania pokazały, że poziom przestępczości na tle Unii Europejskiej jest także wysoki [9].

Ryc. 6. Poziom uzyskanych wyników danych skal w poszczególnych grupach przestępstw - przestępcy skazani za zaleganie z alimentami.

Ryc. 7. Poziom uzyskanych wyników danych skal w poszczególnych grupach przestępstw – przestępcy skazani za znęcanie się nad bliskimi.

Wiele instytucji podejmowało trud określenia, jak wysoki jest poziom przestępczości w różnych krajach. Jednymi z największych badań światowych są *National Crime Victimization Survey* (NCVS) oraz działający w Europie *British Crime Survey* (BCS). Cyklicznie prowadzone są badania *International Crime Victim Survey*. W latach 2007 – 2009 co szósty Polak padł ofiarą zachowań przestępczych [9].

OSOBOWOŚCIOWE UWARUNKOWANIA ZACHOWAŃ PRZESTĘPCZYCH

W Polsce mało przeprowadzano badań na temat cech osobowości, zaburzeń psychicznych więźniów. Jednymi z badań są badania R. Ł. Drwała [10, 11], który przeprowadził analizę, porównanie samoakceptacji i samooceny wśród młodzieży w zakładzie poprawczym. Kolejnymi są badania na Uniwersytecie Łódzkim, które opierały się o badanie korelatów osobowościowych więźniów w 1992 roku. W okresie od 1993 do 1996 zostały przeprowadzone badania więźniów przez J. Szałańskiego. Celem badań było określenie poczucia bezpieczeństwa, koherencji, sensu życia, osamotnienia, samorealizacji. Do badań użyto Kwestionariusza Poczucia Bezpieczeństwa (KPB) autorstwa Z. Uchnasta [11, 12,] i In-

wentarza Poczucia Bezpieczeństwa autorstwa A. Masłowa [11, 13]. Zbadano wówczas 150 więźniów, 30 grypsujących, 30 niegrypsujących [11, 14,] i 90 grypsujących, niegrypsujących i poszkodowanych [11, 15]. Z badań wynika, że więźniowie grypsujący mają wyższe poczucie bezpieczeństwa niż poszkodowani oraz niegrypsujący.

Udowodniono także, że osoby mniej inteligentne popełniają zabójstwa częściej. Główne cechy osobowości sprawców zabójstw to: egocentryzm, niewykształcona osobowość wyższa, nieprzystosowanie społeczne i niewykształcone postawy moralne, niski poziom świadomości społecznej, agresja, infantylnizm, nieumiejętność radzenia sobie ze samym sobą, chłód uczuciowy, labilność, brak empatii. Powyższe cechy są podstawą do stwierdzenia psychopatii. W przypadku mniejszego natężenia cech mamy do czynienia z zaburzeniami o cechach psychopatycznych, socjopatycznych [4].

Badania prowadzone przez A. Moir i D. Jessel wykazały, że agresywni psychopaci nie są zdolni do tworzenia prawidłowych związków międzyludzkich, brak im również empatii. Na podstawie wyników tych badań stwierdzić można także, że zabójcy mają pewne zakłócenia w funkcjonowaniu płatów czołowych, a także całego ośrodkowego układu nerwowego, to znaczy mają problemy neurologiczne [4].

Z kolei E. Czerwińska opisała syndromy zabójstwa i podzieliła je na: zaburzenie osobowości, niepokój, lęk, niską samokontrolę. Jednostki popełniające zbrodnie zazwyczaj wcześniej miały problemy zdrowotne, tzn. urazy czaszki. Do popełnienia tych czynów przyczynić się może złe środowisko wychowawcze czy też patologiczny poród, w czasie którego mogło dojść do uszkodzeń czaszkowo-mózgowych. Zabójcy charakteryzują się agresją, wrogością, egocentryzmem, ekstrawersją, dominacją [2-4].

Przestępców na tle seksualnym charakteryzuje: wrogość, egocentryzm, dominacja, nieumiejętność tworzenia satysfakcjonujących związków międzyludzkich. Najczęściej ich wychowanie przebiegało w warunkach korzystnych, nie charakteryzują ich także zaburzenia w sferze biologicznej [2-4]. Istnieje także syndrom sytuacyjny, który zakłada, że środowisko wychowawcze i zaburzenia biologiczne wpływające na funkcjonowanie mają związek z podejmowaniem zachowań przestępczych [2, 4, 16]. A. Szymusik i E. Leśniak [4, 17] podjęli próbę podziału zabójców na trzy grupy: chłodnych uczuciowo, nadpobudliwych emocjonalnie, odhamowanych (problemy z kontrolą zachowań na skutek zaburzeń ośrodkowego układu nerwowego).

Sprawcami przestępstw na tle seksualnym są głównie mężczyźni, a ofiarami kobiety. Z częstotliwością raz na rok ofiarą staje się mężczyzna, zgwałcony przez homoseksualistę. Ponownie należy stwierdzić, że to przestępstwo przypisuje się także osobom młodym. Przyczyną popełnienia tego przestępstwa są zaburzenia psychiczne i ogromny popęd seksualny młodych, którego nie są w stanie zahamować. W przypadku gdy oprawcą jest kobieta, jest to zjawisko tak zwanego wampiryzmu, który z kolei jest formą sadyzmu. Sprawcy ci najczęściej mają niską samokontrolę, są agresywni, mają niski poziom inteligencji, stanu wolnego [4].

PAI – PERSONALITY ASSESSMENT INVENTORY, JAKO METODA WYKORZYSTANA DO BADANIA

Test ten został przetłumaczony przez psychologa, pierwszą autorkę artykułu, z języka angielskiego na język polski i ponownie na język angielski (*back translation*) celem dokładnego oddania znaczenia itemów. Test został zaadaptowany do warunków polskich za zgodą autora amerykańskiego. Autorka sporządziła własne polskojęzyczne opracowanie, w dwóch wersjach, oddzielnej dla mężczyzn i oddzielnej dla kobiet, zawierające równocześnie metryczkę, kwestionariusz z 344 pytaniami oraz arkusz z czterema wariantami odpowiedzi. W celu usprawnienia analizy testu PAI autorka polskiej adaptacji wykonała projekt 42 przeźroczystych szablonów zawierających numery itemów wchodzących w skład poszczególnych skal i wartością punktową przyznawaną za udzieloną przez badanego na każde pytanie odpowiedź. Test PAI jeszcze nigdy do tej pory nie był użyty w Polsce. Autorka polskiej adaptacji wykorzystała go po raz pierwszy w naszym kraju celem zbadania osobowości i psychopatologii osadzonych w Zakładzie Karnym w Nowym Wiśniczu w województwie małopolskim.

Zastosowanie tego testu po planowanej przez autorkę jego polskiej adaptacji wprowadzi nową jakość do badań

psychologicznych, rozszerzy spektrum możliwości psychologa. Przeprowadzone przy pomocy testu PAI badania wnoszą nowe opracowanie wyników badań, przez co stanowią uzupełnienie dotychczasowej wiedzy zgromadzonej na temat popełnianych przestępstw i przestępców je popełniających.

Opis metody: Kwestionariusz składa się z 344 pytań i 22 skal, czas badania – przeciętnie 50–60 minut.

Test PAI składa się z 22 nienakładających się na siebie skal związanych z szeroko zakrojonym problemem chorób psychicznych: 4 wiarygodności, 11 klinicznych, 5 terapeutycznych, 2 interpersonalnych.

SKALE:

SKALE WIARYGODNOŚCI:

Inconsistency (ICN) – skala niezgodności, bada, w jakim stopniu badany odpowiadał w ten sam sposób

Infrequency (INF) – skala rzadkich zjawisk, bada, w jakim stopniu respondenci uważają nietypowe wypowiedzi za prawdziwe

Negative Impression (NIM) – skala negatywnych wrażeń, bada stopień, w jakim badani przedstawiają się w negatywnym świetle

Positive Impression (PIM) – skala pozytywnych wrażeń, bada stopień, w jakim badani przedstawiają się w pozytywnym świetle

SKALE KLINICZNE:

Somatic concerns (SOM) – skala somatyczna – bada, mierzy problemy somatyczne i skargi na bóle badanego

Anxiety (ANX) – skala napięcia – bada lęk, niepokój, nerwowość, napięcie badanego

Anxiety Related Disorders (ARD) – skala zaburzeń lękowych – mierzy specyficzne objawy różnych zaburzeń lękowych

Depression (DEP) – skala depresji – mierzy odczucia badanego, uczucie smutku, osamotnienia, ospałości, oraz poczucie, że nie jest wart niczego

Mania (MAN) – skala manii – mierzy energię i pobudliwość badanego

Paranoia (PAR) – skala paranoi – służy do badania podejrzliwości respondenta

Schizophrenia (SCZ) – skala schizofrenii – bada niezwykle doświadczenia i doznania badanego, ponadto jego dziwaczne myśli i obojętność społeczną

Borderline features (BOR) – skala *borderline* – bada konflikt między respondentem a jego tożsamością, niestabilność emocjonalną, problemy w relacjach społecznych

Antisocial features (ANT) – skala antyspołeczności – bada zachowania przestępcze i egoizm badanego

Alcohol Problems (ALC) – skala uzależnienia od alkoholu – bada problem nadmiernego spożywania alkoholu przez respondenta

Drug Problems (DRG) – skala uzależnienia od narkotyków – bada problem nadmiernego przyjmowania narkotyków, leków i używek

SKALE TERAPEUTYCZNE:

Aggression (AGG) – skala agresji – wskazuje na zachowania agresywne respondenta

Suicidal Ideation (SUI) – skala myśli samobójczych – mierzy częstotliwość, nasilenie i występowanie myśli samobójczych oraz jego planowanie

Nonsupport (NON) – skala izolacji społecznej – mierzy poziom izolacji społecznej, wycofania

Stress (STR) – skala stresu – mierzy poziom stresu, kontrolowanego i niekontrolowanego

Treatment rejection (RXR) – skala odrzucenia terapii – mierzy poziom motywacji badanego do terapii

SKALE INTERPERSONALNE:

Dominance (DOM) – skala dominacji – mierzy dominację badanego, asertywność

Warmth (WRM) – skala ciepła – mierzy poziom dobroci, zadowolenia, empatii, angażowanie się w sytuacje społeczne [1].

Podjęto wyzwanie zbadania rzetelności i trafności testu PAI w warunkach polskich, badając dwukrotnie tę samą grupę 40 kobiet i 40 mężczyzn żyjących na wolności, za pomocą α -Cronbacha i drugą metodą z użyciem metody test – retest w odstępach 4 tygodni, testami: PAI (L. C. Morey), EPQ - R (H. J. Eysenck i S. B. G. Eysenck) i PAI (L. C. Morey), NEO – FFI (P. T. Costa, R. R. McCrae).

W Stanach Zjednoczonych test ten używany jest do badania respondentów w trakcie psychoterapii, w sytuacjach kryzysowych, w celu ich oceny, w kryminalistyce, przy doborze pracowników, w ocenie bólu, w medycynie i ocenie przydatności do opieki nad dzieckiem [5].

WYNIKI BADAŃ

Zachowania przestępcze towarzyszą ludzkości od zarania dziejów. Naukowcy wielokrotnie podejmowali próby usystematyzowania wiedzy na ten temat. Pierwsza autorka pracy, będąc wolontariuszką w Zakładzie Karnym w Nowym Wiśniczu obserwowała skazanych. Zainteresowała ją zjawisko wpływu poszczególnych cech osobowości na rodzaj popełnianych przestępstw. Po wnikliwym zapoznaniu się z piśmiennictwem dotyczącym tego tematu postanowiła dokonać przeanalizowania związku pomiędzy cechami osobowości, zaburzeniami osobowości a rodzajem popełnianych czynów przestępczych. Badaniem objęto 150 więźniów, należących do 5 grup przestępstw, tj. morderców, przestępców na tle seksualnym, skazanych za kradzież i rozboje, zalegających z alimentami oraz znęcających się nad bliskimi.

Założeniem pracy było istnienie takiego związku. Wobec ograniczonej możliwości dostępnych w Polsce testów do badania osobowości i psychopatologii (badają one tylko jedną lub kilka cech osobowości) autorka postanowiła pozyskać od *Psychological Assessment Resources* test PAI, który dysponuje znacznie większymi możliwościami. Test ten został przetłumaczony przez autorkę pracy z języka angielskiego na język polski. Przeprowadzone również zostało *back translation*, retranslacja, czyli tłumaczenie

testu z języka polskiego na angielski celem sprawdzenia trafności dwukrotnego tłumaczenia przez autora testu, tak by pierwotna anglojęzyczna wersja była jednoznaczna z polskim tłumaczeniem polskiej adaptacji testu PAI. Test został przygotowany w dwóch oddzielnych wersjach dla kobiet i dla mężczyzn.

Istnieją również korelacje pomiędzy testem PAI oraz testami EPQ-R i NEO-FFI. Wszystkie skale testu PAI istotnie ujemnie korelują ze skalami K – kłamstwa i N – neurotyzmu testu EPQ-R. W przypadku testu NEO-FFI istotnie statystycznie koreluje dodatnio ze skalami: N – neurotyczności, U – ugodowości, S – sumienności oraz OTD – otwartości na doświadczenia, z którą koreluje 5 skal testu PAI (NIM – negatywnego wrażenia, SOM – somatyczna, DEP – depresji, smutku, osamotnienia, SCZ – niezwykłych doświadczeń badanego, dziwacznych myśli, STR – stresu). Rzetelność arkusza testu PAI z kolei mieści się w przedziale 0,65–0,95, co oznacza wysoką zgodność i rzetelność testu w warunkach polskich badań. Wewnętrzna zgodność testu badana dwukrotnie w teście i reteście wynosi $\alpha=0,98$. Nie można by zatem podnieść rzetelności testu PAI. Zmiana poszczególnych itemów testu także nie przyniosłaby korzyści.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że test PAI oddaje istotę zagadnienia. Dostarcza dowodów na istnienie związku pomiędzy cechami osobowości, stanami psychicznymi i zaburzeniami osobowości a konkretnym rodzajem popełnianych przestępstw.

W ten sposób, wykorzystując test PAI, uzyskano możliwość posłużenia się 22 nienakładającymi się na siebie skalami i ich podskalami w celu zbadania szerokiego problemu chorób psychicznych. Test ten zawiera 4 skale wiarygodności, 11 klinicznych, 5 terapeutycznych, 2 interpersonalne. Poza tym skale badają: zaburzenia nerwicowe, zaburzenia psychotyczne, problemy kontroli impulsów, czynniki potencjalnej szkodliwości wobec siebie i innych, miarę warunków środowiskowych i motywację do leczenia, ciepło partnerskie vs. zimne oddalanie się i styl dominujący/kontrolujący vs. styl uległy, osobowość z pogranicza, osobowość chwiejną emocjonalnie typu *borderline*, zachowania i cechy antyspołeczne.

Celem pracy było ustalenie, czy istnieje związek pomiędzy cechami osobowości, a rodzajem popełnionego czynu zabronionego przez prawo oraz ustalenie, jakie cechy osobowości są charakterystyczne dla sprawcy danego typu przestępstwa.

Ustalono zależność pomiędzy charakterem przestępstwa a specyficznymi cechami osobowości, stanem cywilnym oraz poziomem wykształcenia przestępców (Ryc. 1–2).

Ustalono, że istnieje związek pomiędzy cechami osobowości więźnia, a czynem jakiego się dopuścił (Ryc. 3–7).

Najbardziej zróżnicowaną zmienną w badaniu były lata spędzone w więzieniu, które u morderców wahały się od 0,5 roku do 32 lat, u skazanych za przestępstwa na tle seksualnym od 0,5 roku do 16 lat, u skazanych za kradzież i rozboje od 0,5 roku do 16 lat, u zalegających z alimentami od 1 roku do 9 lat, u przestępców znęcających się nad bliskimi od 8 miesięcy do 18 lat.

Cechami charakterystycznymi dla morderców są: uzależnienie od narkotyków, mania, dominacja, ciepło, odrzucenie terapii.

Cechami charakterystycznymi dla przestępców na tle seksualnym są: agresja, uzależnienie od alkoholu, narkotyków, paranoja, izolacja społeczna.

Cechami charakterystycznymi dla skazanych za kradzież i rozboje są: paranoja, izolacja społeczna.

Cechami charakterystycznymi dla skazanych za zaleganie z alimentami są: agresja, uzależnienie od alkoholu, problemy somatyczne, lęk, zaburzenia lękowe, paranoja, typ osobowości *borderline*, antyspołeczność, schizofrenia, mania, depresja, stres, dominacja, ciepło, myśli samobójcze.

Cechami charakterystycznymi dla skazanych za znęcanie się nad bliskimi są: agresja, uzależnienie od alkoholu, problemy somatyczne, lęk, uzależnienie od narkotyków, zaburzenia lękowe, paranoja, typ osobowości *borderline*, antyspołeczność, schizofrenia, mania, stres, dominacja, ciepło, odrzucenie terapii, myśli samobójcze.

PODSUMOWANIE

Zastosowanie testu PAI po planowanej przez pierwszą autorkę jego polskiej adaptacji wprowadzi nową jakość do badań psychologicznych, rozszerzy spectrum możliwości psychologa. Przeprowadzone przy pomocy testu PAI badania wnoszą nowe opracowanie wyników badań przez co stanowią uzupełnienie dotychczasowej wiedzy zgromadzonej na temat popełnianych przestępstw i osób je popełniających.

Niewiele mamy badań na ten temat, więc porównanie ich z innymi doniesieniami sprawia wyjątkową trudność. Literatura przedmiotu jest skąpa, więc nie jest możliwe przedstawienie porównania badań przeprowadzonych przez autorów polskiej adaptacji testu PAI z innymi badaniami dotyczącymi tego tematu przeprowadzonymi w Polsce czy na świecie.

PIŚMIENNICTWO

1. Kluczyńska S. Poza normą. Niebieska Linia. (online) 2005 [pobrano: 02 stycznia 2017]; <http://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/4520-pozza-norma>
2. Czerwińska E. Zespół prehomicydalny – próba analizy psychologicznej. 1995. In: Urban B. Problemy współczesnej patologii społecznej. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1998
3. Ciosek M, Pastwa-Wojciechowska B. Psychologia penitencjarna. Warszawa: PWN, 2016
4. Bielska T. Wybrane cechy osobowości sprawców zabójstw i innych przestępstw. Szczytno: Wyższa Szkoła Policji; 2003
5. Morey LC. The Personality Assessment Inventory™ (PAI®). Professional Manual 2nd Edition. Lutz, FL: PAR (Psychological Assessment Inventory), 2007
6. Hołyst B. Kryminologia. Warszawa: Lexis Nexis; 2009.
7. Pospiszyl K. Narcyzm u przestępców seksualnych. Przegląd psychologiczny. 2002; 45(2):197-208.
8. Gałka E. Typologia sprawców zabójstw. Wrocławskie Studia Erazmiańskie, Zeszyty Studenckie, Prace z nauk penalnych oraz prawa międzynarodowego i europejskiego, 75. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski; 2011, 63-75
9. Zawłocki R. Geografia występku i strachu, „Polskie Badanie Przystępczości’ 07”. Siemaszko A (ed.). Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości; 2008
10. Drwal R. Osobowość wychowanków zakładów poprawczych. Wrocław: Ossolineum, 1981
11. Szałański J. Wybrane korelaty osobowościowe w podkulturze więziennej. 1998. In: Urban B (ed.). Problemy współczesnej patologii społecznej. Kraków: WUJ; 1998:51-71
12. Uchnast Z. Metoda pomiaru poczucia bezpieczeństwa. In: Januszewski A, Uchnast Z, Witkowski T (eds). Wykłady z psychologii w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, 5. Lublin: Wydawnictwo Lublin, 1990
13. Maslow A. Manual for the security – insecurity inventory. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press Inc; 1952
14. Niedźwiedzka JD. Drugie życie więzienia. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1994
15. Pawlak K. Wybrane korelaty osobowościowe uczestnictwa w podkulturze więziennej. Nie publikowana praca magisterska. Łódź: Zakład Psychologii Resocjalizacyjnej UŁ, 1997
16. Urban B. Problemy współczesnej patologii społecznej. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1998
17. Szymusik A, Leśniak E. Psychiatryczne i psychologiczne aspekty zabójstw. Problemy Kryminologii, 1975

ADRES DO KORESPONDENCJI

Adrianna Skoczek

Baczków 210,

ul. Zakątek, 32-708 Baczków

tel. 790 706 725,

e-mail: adriannaskoczek@gmail.com

Nadesłano: 07.01.2018

Zaakceptowano: 05.02.2018